

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEMETLALELETŠO LA PELE (FAL)

LEPHEPHE LA BOBEDI (P2)

DIBOKWANE/HLAKOLA 2013

MEMORANTAMO

MEPUTSO: 70

Palomoka ya matlakala a memorantamo ke 13.

KAROLO YA A: PADI**KGATI YA MODITI – OK Matsepe****POTŠIŠO 1**

Molwantšhi ke yo mongwe wa baanegwathwadi ba bararo ba padi. Mošomo wa gagwe ke go lwantšha goba go fapana le ditiro le maikemišetšo a molwantšhwa. A ka mo lwantšha ka dilo tše dibotse goba tše mpe. O ba le maatla, bohlale le didirišwa tšeo ka moka a di šomišago go tšwetša pele morero wa gagwe wa go lwa le molwantšwa. O šomiša mafokodi a molwantšwa go mo iša fase. Gantši babadi ga ba ikamanye le yena, o a ba tena.

Sefatamollo o šomišitše bofokodi bja Mmatshupo bja go hloka ngwana wa mošemane yo a swanetšego go tšea bogoši bja tata'gwe go mo lwantšha bogošing.

1. Sefatamollo o laela ba mphato wa gagwe gore ba se sa iša dibego go Mmatshupo ba tliše go yena. O ba laela gore ba rolele yena fela kefa.
  - Setšhaba sa gagwe seo a ya go go se buša se a gapeletšega le ge se tseba nnete ya gore ga se yena a swanetšego go buša.
2. Sefatamollo o ile a utswa koma gomme a tlogela ya sešane fela.
  - Setšhaba sa Mmatshupo se šala se hloka koma ka ge Sefatamollo a ile a khukhuna bošego, ka sešane ba palelwa ke go aga motse wa senna.
3. O nyaka go nyala mmakgoši ga Kgoši Dianthona mola a tseba ba se sa ya gona go nyala ba eya ga Kgoši Khomodi.
  - O leka go lwantšha Mmatshupo ka go ya ga kgoši Dianthona mola a tseba gore ke kgale ba tlogetše go nyalelana le Dianthona.
4. O ganetša Nkgotlelele go wela le ba mphato wa morwa wa gagwe.
  - O tshepiša gore go tla hwa motho ge banna ba setšhaba sa Mmatshupo ba ka no mo šala morago ka taba ya gore Nkgotlelele a wele le morwa wa gagwe. Sefatamollo o tšhošwa ke gore Nkgotlelele a ka boa e le monna gomme a tla a tšea bogoši, le gore o tenwa ke mmala wa gagwe.
5. Ka letšatši la monyanya wa Nkgotlelele wa go aloga, Sefatamollo o boditše setšhaba gore ga go sa le poo tše pedi, batho ka moka ba tsebe gore go tloga letšatšing leo poo ke yena.
6. O utswitše dipheko tša bogoši bja Nkgotlelele tšeo di dirilego gore badimo ba mo emele ka maoto go fihla a hlokoalelwa ke morwa komeng.

(Tše ke tlhahlo fela, dintlha tša maleba di tla amogelwa.)

Diteng = 25

Polelo = 5

Sebopego (thulaganyo) = 5

[35]

GOBA

POTŠIŠO 2

- 2.1 2.1.1 Mmatshupo o belaela gore mosadi wa Kgoši Dianthona o bolaile setlogolo sa gagwe.
Thibathibetša o bolela gore ngwana wa gagwe o bolailwe ke mosadi yo a tsebjago ke bohle. (2)
- 2.1.2 Ngwana wa go metšwa ke hlware yeo go naganelwago gore e tšwa go mogatša wa Kgoši Dianthona. (2)
- 2.1.3 Gare ga Thibathibetša le mosadi wa Kgoši Dianthona. (1)
- 2.1.4 B Go mo tima tša thobalano. (2)
- 2.1.5 Moya wa ntwawa go se kwane. Ngwetši ya Mmatshupo o re ngwana wa gagwe o loilwe ke mosadi wa monna yo a belegego ngwana le yena mola Mmatshupo a re ngwana o loilwe ke mogatša Kgoši Dianthona. (2)
- 2.1.6 - Ga se tshwanelo go naganela motho ka ge go tliša lehloyo.
- Motho a bolele seo se nago le bohlatse bja go kgodiša.
- Ditaba di swanetše go rerwa ka lapeng pele di išwa bathong. (3)
- 2.1.7 E tla hlola ntwawa. Mogatša' Kgoši Dianthona a ka mo iša kgorong/Lapa la Mmatshupo le la Kgoši Dianthona a ka no se sa tsenelana. (2)
- 2.1.8 A manyami/A bohloko. O kwa bohloko ka gore ngwana wa gagwe wa mathomo e bile lehwepe. Ge a re ke a ipošetša ngwana wa gona a metšwa ke hlware. O nyamile ka gore o kwešiša gore ngwana yoo ke gona ge a hlokofetše. (4)
- 2.2 2.2.1 ... o be a ba lešitše tahlane gore ba se hlwe ba tseba gabotsebotse gore ba dira eng goba ba dirwa eng. (2)
- 2.2.2 Moya wa ntwawa/Go se kwane.
Mmatshupo o šomiša dihlare go gakantšha Sefatamollo, goba Mmago Mmatshupo o šomišitše dihlare go šašarakanya Kgoši Tetedi gore a se makatšwe ke seo se diregago. (3)
- 2.2.3 Ya segae.
- Ba tlemilwe tšhimama.
- Ba filwe le maina a bana bao ba tlilego go ba belega.
- Go sa buša dikgoši (E tee fela) (2)
- 2.2.4 Sefatamollo ke motho wa go ipiletša mathata a le kgole. Mohlala: O ipea kgoši Mmatshupo a le gona.
O utswa dipheko tša bogoši mo badimo ba ilego ba mmefelega a fetša a hlokofaletšwe ke morwa.
O leka go ya go nyala ga Kgoši Dianthona moo ba lesitšego kgale go nyala gona.
(Tše pedi) (3)

- 2.2.5 Mmatshupo o gakantšha Sefatamollo gore ditaba tša gagwe di se sepele ka tshwanelo e le ge a lwela Nkgotlelele, morwa wa ngwetši ya gagwe. (2)
- 2.2.6 Balekwa ba tla tšweletša dikarabo tša go fapafapana. Mohlala: Gantši ge ditaba tša motho di sa sepele gabotse go na le sera se se mo šetšego morago. (3)
- 2.2.7 (a) Tshereane/tlaeditše/tlatlafaditše. (2)
(b) A filwe dihlare tša go mo timetša [35]

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 35

KAROLO YA B: PAPADI**DI ŠITILE PHAAHLA – SN Tseke****POTŠIŠO 3**

Thulaganyo ke tatelano ya ditiragalo, tabakgolo re lebelela se se di hlolago. Thulaganyo e na le magato a a latelago:

(a) Kalotaba

Ke matseno mo go tšwelelago moanegwathwaadi, bothata le tikologo.

- Ka mo papading ye, kgobokano ya Tlhakolane le baithuti ka Lewalemagodi e tšweletša Tlhakolane bjalo ka moanegwathwadi. Bothata bo tšweletšwa ke dingongorego tše ba bolelago ka tšona mabapi le barutiši ba bona, boNamele.

(b) Phekgogo:

- Bothata bo rotoša hlogo.
- Phekgogo e tšwelela ge go balwa lengwalo le le tšweletšago dingongorego tša baithuti.
- Hlogo ya sekolo le mothušahlogo ba boledišana ka dingongorego tša baithuti.

Dingongorego tše di tsebišwa kopanong ya maloko ka moka a sekolokomiti le batswadi.

(c) Thulano.

- Bothata bo tšwela nyanyeng.
- Namele o fapana le Lehlanye e le ge Lehlanye a mmotša gore o lahletša bana ba bona.
- Tlhakolane o thoma go bololla diphiri tša Namele. Mohlala: O bolela gore o imišitše basetsana ba bararo ebile o na le bohlatse tabeng yeo.
- Tlhakolane o fapana le maloko a lekgotla la bona ka taba ya gore ke mang a išago lengwalo go hlogo ya sekolo.

(d) Sehloa/Magomo a kgakgano.

- Mo ke mo ditaba di fihlilego sehloweng, ngangegong, ge e le lenti re ka re le ka kgaoga nako ye nngwe le ye nngwe.
- Ka mo papading ye ditaba di fihlile sehloweng ge Tlhakolane a elwa le Morutiši Namele.

(e) Tharollo

- Mo ke tlemollo ya lehuto, ditaba di ka boela sekeng goba tša tšea tsela ye mpsha.
- Namele o hwetša lengwalo la gore a ye go šoma sekolong sa Kelahlile.

(Tše ke tlhahlo fela, dintlha tša maleba di tla amogelwa.)

Diteng = 25

Polelo = 5

Sebopego (thulaganyo)= 5

[35]

GOBA

POTŠIŠO 4

- 4.1 4.1.1 - Ke Barutwana sekolong setee.
- Ke maloko a lekgotlakemedi la Barutwana. (4)
- 4.1.2 Go hlahla mmadi ditiragalong tšeo a sa kgonego go di bona. (2)
- 4.1.3 Moya wa pefelo. (1)
- 4.1.4 Thulano. Tlhakolane o tšwelapele ka go fatafata ditaba tša marato gare ga Lefagwana le Theepe. (2)
- 4.1.5 Ditshohlo: Ditšwaganong/Maganogano.
Mphayanamphulwana: Bobapalelo/Boralokelo. (4)
- 4.1.6 Ke motho wa leago/wa go rata nnete/wa go se rate dintwa. (2)
- 4.1.7 Ya ka ntle.
Lefegwana o thulana le Tlhakolane ka mantšu. (1½)
- 4.1.8 A nthoge/ntlhapaole. (1)
- 4.2 4.2.1 Baanegwa ke ba babedi/Poledišano magareng ga baanegwa ke ye kopana. (Efa e tee). (2)
- 4.2.2 Ke bašomammogo ebile ke bagwera. (2)
- 4.2.3 Balekwa ba tla tšweletša dikarabo tša go fapafapana. Mohlala:
(a) Theepe le Namele ba boledišana ka molato wo barutwana ba ba pharago ka wona.
(b) Theepe o kgonthišiša taba ya gore o ratana le lekgarebjana leo le tsenago sekolo Tshwane.
(c) Theepe le Namele ba logišana maano a go roma mmaditsela gaboLefagwana go kgopela sego sa meetse. (3)
- 4.2.4 Ga a na maitshwaro.
O ratana le bana ba sekolo ba go dira mphato wa boselela. (2)
- 4.2.5 Gore barutiši ba se šomiše bana ba sekolo bošaedi. (2)
- 4.2.6 Ya ka gare. O botša Namele gore o lwa le dikgopolo gore o yo fetola barutwana bjang. (2½)
- 4.2.7 Go bakišana le bona makgarebjana.
Go se rute ka nako ya mošomo. (e tee fela) (2)
- 4.2.8 Balekwa ba tla tšweletša maikutlo a go fapafapana.
Mohlala: A pefelo.
Ga a laetše go rata Lefagwana, o mo šomiša bjalo ka sehlare sa ntšhirela. (2)

[35]**PALOMOKA YA KAROLO YA B: 35**

KAROLO YA C: KANEGELOKOPANA**TŠA LEFASE GA DI FELE – MFC Matshela le ba bangwe****POTŠIŠO 5****'Bošego ga bo rone nta'**

Balekwa ba tla tšweletša dintlha tše di latelago:

- (a) Matseno.
Matseno a kanegelokopana e swanetše go ba a makopana, a maatlakgogedi. Matsenong a kanegelokopana go tšwelela tše di latelago:
- Moanegwathwadi
  - Bothata
  - Tikologo
- Ka mo kanegelongkopana ye, matseno a mongwadi ke a maleba, o tšweleditše Motlelebeng bjalo ka moanegwathwadi mathomong a kanegelokopana. Tikologo ya yona ke ya sebjale mola bothata e le go ratana ga gagwe le Lobisa
- (b) Baanegwa.
Baanegwa ba kanegelokopana ga se ya swanela go ba ba bantši. Ka ge e le kanegelo ye kopana ya go ba le ditiragalo tše kopana, baanegwa ba bantši ba ka hlakahlakanya babadi.
Mongwadi wa kanegelokopana ye o atlegile ka gore baanegwa ga se ba bantši. Bona ke Motlelebeng; Lobisa; Mpho le Thaere
- (c) Mmele
Mmele wa kanegelokopana o swanetše go bopša ke kgopolo e tee. Mongwadi o swanetše go kgetha tiragalo e tee ye e diregilego lefelong le tee gomme a re anegele yona.
Mongwadi wa kanegelokopana ye o kgonne go tšweletša ntlha ye. O re botša ka lerato la sephiring la Motlelebeng le Lobisa.
- (d) Molaetša/thuto/morero.
Kanegelokopana e swanetše go ba le morero wa go ruta/phafoša/thuša batho. Ntlha ye mongwadi o e hlokometše ka ge kanegelokopana ye e kgala batho bao ba nago le marato a ka sephiring ka go laetša gore gantši motho ge a dira dilo a khutile, letšatši le lengwe di tla tsebega.
- (e) Mafetšo.
Mafelelo a kanegelokopana e swanetše go ba a makopana.
Mongwadi o atlegile ntlheng ye ka gore o tlogetše mmadi ka dipotšišo. Mohlala: Mmadi a ka rata go tseba gore malapa a a mabedi a tla tšwela pele go tia ka morago ga ge sephiri se utollotšwe na.
Mmadi a ka rata go tseba gore Mpho o tla tšwela pele go dumelela Motlelebeng go boa bošego na.

(Tše ke tlhahlo fela, dintlha tša maleba di tla amogelwa)

Diteng = 25.

Tlhamego = 5

Polelo = 5.

[35]

GOBA

POTŠIŠO 6**'Hallo baby ...! le Matrase**

		A	B	
6.1	6.1.1	(a) Molwantšhwa	1. Thabo	(3)
		(b) Molwantšhi	2. Palesa	
		(c) Mohlohleletši	3. Sewela	
	6.1.2	Go bolelwa ka ditšidifatši, Corolla le Cider. (Tše pedi)		(2)
	6.1.3	Babadi ba kwa ditaba ka baanegwa/Babadi ba kwa ditaba ka batsebi/beng ba tšona.		(2)
	6.1.4	Ga a tshepagale/O hloka maikarabelo/O rata makgarebe. (E tee)		(2)
	6.1.5	Sehloa. Thabo o hlatsela go ratana ga gagwe le Sewela ka toro.		(3)
	6.1.6	Wa ntwana. Palesa le Thabo ga ba boledišane gabotse.		(2)
	6.1.7	Ga go sephiri seo se ka se tsebjego/Motho o swarwa ka leleme.		(2)
	6.1.8	Ee, Mongwadi o fegile babadi kanegelongkopana ye ka gobane mmadi a ka rata go tseba gore Palesa le Thabo ba phedišane bjang ka morago ga toro ya Thabo.		(1½)
6.2	6.2.1	Ka gore go hlalošwa taba ya gore ge go na lehu la monna, batho ba tloša mepete gwa šala matrase fela gore mohwana a dule moo.		(2)
	6.2.2	Moanegi. E ngwadilwe ka motho wa pele. Mohlala: '... bontši bja rena re no phopholetša'.		(2)
	6.2.3	Ke ya sebjale. - Go bolelwa ka matrase. - go bolelwa ka mananeo ao a gatišitšwego.		(3½)
	6.2.4	Go re laodišetša ka ditlwaelo tša Maafrika.		(2)
	6.2.5	Ga di na thulaganyo.		(1)
	6.2.6	Batho ba dira dilo tšeo ba sa tsebe go mo di tšwago mme ba di dira karolo ya ditšo tša bona.		(2)
	6.2.7	Ke go se ngwale ditaba tša ditšo le ditlwaelo tša rena.		(2)
	6.2.8	Barutwana ba tla ntšha maikutlo a bona. Mohlala: Ka setšo ke taetšo ya gore mohu ga se a bolawe ke nna.		(3)

[35]**PALOMOKA YA KAROLO YA C: 35**

KAROLO YA D: THETO**DIRETO TŠA SESOTHO SA LEBOA – Prof. DM Kgobe****POTŠIŠO 7****Motsemollakoma – NS Puleng**

- 7.1 Thetokgwabo. Moreti o belaešwa ke ka moo batho ba lahlegelwago ke bobona ge ba fihlile Gauteng. (2½)
- 7.2 Bafsa ba fihlile Borwa ba fetola maitshwaro a bona ka lebaka la go gakantšhwa ke bophelo bja sekgoweng. (2)
- 7.3 Dimpa ke marokoroko/malwetši ke malwetši. Go arola mothalotheto ka dikgopolo tše pedi. (2)
- 7.4 Ba re ...
Ba re ...
E gatelela tumo ya masogana/E tšweletša mošito. (2)
- 7.5 - Tematheto ya 1 e na le methalotheto ye 12, ya bobedi e na le ye 8.
- Ditematheto tše pedi, methalotheto 20 (Dikarabo tša nnete di tla amogelwa) (2)
- 7.6 E gatelela go se kgahlwe ke meriri yeo e fetošeditšwego ya sekgowa. (2)
- 7.7 Diteng di hlaloša tlhakahlakano ya go se hlalošege yeo e tšweletšwago ke hlogo ya sereto se. (2)
- 7.8 Batswadi ba bolawa ke tlala ka ge bana ba bona ba sa ba romele selo/Bana ga ba ngwalele batswadi go ba tsebiša gore ba sa phetše gabotse goba aowa. (2)
- 7.9 Balekwa ba tla tšweletša dikarabo tša go fapafapana. Mohlala:
A pefelo/kwelobohloko, manyami. (1)

[17½]**POTŠIŠO 8****Moemedi – RM Madiga**

- 8.1 Balekwa ba tla tšweletša dikarabo tša go fapafapana. Mohlala:
Sereti se be se kitima le dingaka se nyaka tšhireletšo.
Sereti se bone tsela ya Modimo.
Baloi ga ba sa se tshwenya. (Tše pedi fela) (4)
- 8.2 Moloi wa
Moloi wa
Go tlemaganya/gatelela dikgopolo (3)
- 8.3 'š', 'b'le 'r'.
Go tšweletša mošito. (2)

- 8.4 Hleng moloi o be a raloka ka nna?
Go gatelela khutšo ye a e hwetšago go Modimo. (2½)
- 8.5 Maribiši le maribišane a bošego (entšampmente)
Hleng moloi o be a raloka ka nna?
Go direla gore kgopolo ya mothalotheto wa ka godimo e fetele
mothalothetong wa ka fase. (2)
- 8.6 Moreti o šomišitše 'Moemedi' sebakeng sa Modimo (2)
- 8.7 A khutšo/A lethabo (2)
[17½]

POTŠIŠO 9**Le tlabja ke tše? – Tauatsoala le ba bangwe.**

- 9.1 Thetokgwabo. Moreti o belaela ka tšhomišompe ya ditokelo (2)
- 9.2 Ge lehodu le
Ge lehodu le

Na ditokelo ke go
Na ditokelo ke go

Ba kae
Ba kae

Go gatelela dintlha/Go tlemaganya dikgopolo (2)
- 9.3 Ditematheto tše di na le methalotheto ye 4./Bobedi di thoma ka poeletšo ya
sekafoko. (2)
- 9.4 Balekwa ba tla tšweletša dikarabo tša go fapafapana. Mohlala:
Moreti o hlohleletša boitefeletšo
O belaela ka tšhomišompe ya ditokelo.
O tšweletša gore ditokelo di wetša batho kotsing. (3)
- 9.5 Na ditokelo ke go senya?
Na ditokelo ke go utswa?
Na ditokelo ke go bolaya?
Na ditokelo ke go thuntšha? (E tee)
E tšweletša kgatelelo ya molaetša. (1½)
- 9.6 Go šomiša ditokelo bošaedi go ka tsentšha motho mathateng.
Ditokelo di sepela le maikarabelo. (4)
- 9.7 A go sola/ pelaelo.
O sola batho bao ba senyago ba re ba na le ditokelo/O sola go hloka
maikarabelo ga batho/O belaela ke go se kwešiše ditokelo ga batho. (3)
[17½]

POTŠIŠO 10**Lefelo le lekgethwa – BMT Makobe**

- 10.1 Ga go ...
Ga go ...

O ...
O ...
(E tee) (1)
- 10.2 Apola diaparo
Rola dieta
O šale o le pshenene,

Kgopolo ya methalotheto ye mebedi ya ka godimo e fetela mothalotheong wa ka fase. (2)
- 10.3 Moreti o re legodimong go tsena ba go hlweka.
Legodimong ga go tsenwe le mathata a lefase le. (2)
- 10.4 Lefelong le,
Lefelong le, (2)
- 10.5 ... o le pshenene.
O itokišetše leeto ...
Go fokotša maatla goba bogale bja lentšu/polelo.
(E tee) (3½)
- 10.6 E hlaloša gore ge motho a hlokofetše o tlogela thoto ya gagwe lefaseng. (2)
- 10.7 Kgopolo ya gore ge motho a hlokofetše ga a sa boa. (2)
- 10.8 (a) Batho ba itokišetše lehu/go hlokofala.
(b) Ga go yo a dirago ditiro tše mpe a ka tsenago legodimong.
(c) Ge re hlokofala re tlogela dithoto tša lefase. (3)

[17½]

PALOMOKA YA KAROLO YA D: 35
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 70

RUBIRIKI YA GO SWAYA POTŠIŠO TŠE TELELE**Hlokomela phapano meputsong ye e abelwago diteng, tlhamego le polelo**

DIKHOUTO LE KABO YA MEPUTSO.		Diteng [25]	Kabo ya meputso	Sebopego le polelo (10)
		Tlhathollo ya sererwa. Botebo bja ngangišano, phahlelo le kwešišo ya mošomo wo o lebeletšwego.		Sebopego, kelelo ya dikgopolo le tlhagišo. Polelo, segalo le setaele tše di dirišitšwego taodišong.
Khouto 7 80–100%	Bokgoni bjo bobotse go fetiša. 20–25 meputso	<ul style="list-style-type: none"> - Tlhathollo ye e tebilego ya sererwa, dintlha ka moka tša sererwa di šomišitšwe ka botlalo. - Karabo ye botse go fetiša (90+: karabo ye botse go fetiša). - Dikahlaahlo tša go fapafapana di hlatselwa go tšwa sengwalweng. - Kwešišo ye botse go fetiša ya mohutangwalo le sengwalo 	Bokgoni bjo bobotse go fetiša 8–10 meputso	<ul style="list-style-type: none"> - Sebopego sa go logagana. - Matseno le thumo tše di nepagetšego. - Dikahlaahlo tše di hlamegilego tša go godišwa ka tsela ye e hlakilego. - Polelo, segalo le setaele tše di kwagalago tša go kgahliša gape tše di nepagetšego.
Khouto 6 70–79%	Bokgoni bjo bobotse kudukudu. 17½–19½ meputso	<ul style="list-style-type: none"> - Tlhathollo ya sererwa ke ya bokgoni bjo bobotse kudukudu. Dintlha ka moka tša sererwa di šomišitšwe ka tshwanelo. - Karabo e na le dintlha ka moka. - Dikahlaahlo tša go kwagala di filwe, di thekgwa gabotse go tšwa sengwalong. - Kwešišo e botse kudu ya mohutangwalo le sengwalo. 	Bokgoni bjo bobotse kudukudu 7–7½ meputso	<ul style="list-style-type: none"> - Taodišo ya go hlamega gabotse. - Matseno le thumo tše di lokilego. - Dikaahlaahlo le tsela ya go ahlaahla ye go lego bonolo go e latela. - Polelo, segalo le setaele tše di nepagetšego tša go swanela morero. - Tlhagišo ye maleba.
Khouto 5 60–69%	Bokgoni bjo bobotse kudu. 15–17 meputso	<ul style="list-style-type: none"> - O laetša kwešišo ebile o hlatholotše sererwa gabotse kudu. - Karabo e na le dintlha tša go lekanela. - Dikahlaahlo tša go kwagala di filwe, fela ga se tša fahlelelwa ka moka ka mo go swanetšego. - Go na le bohlatse bja kwešišo ya mohutangwalo le sengwalo. 	Bokgoni bjo bobotse kudu 6–6 ½ meputso	<ul style="list-style-type: none"> - Sebopego sa go hlaka le kelelo ye botse. - Matseno, thumo le tše dingwe tša ditemana di beakantšwe ka go logagana. - Kelelo ya dikahlaahlo e ka latelelega. - Ka bontši polelo, segalo le setaele ke tše di nepagetšego.

DIKHOUTO LE KABO YA MEPUTSO.		Diteng [25]	Kabo ya meputso	Sebopego le polelo (10)
		Tlhathollo ya sererwa. Botebo bja ngangišano, phahlelo le kwešišo ya mošomo wo o lebeletšwego.		Sebopego, kelelo ya dikgopolo le tlhagišo. Polelo, segalo le setaele tše di dirišitšwego taodišong.
Khouto 4 50–59%	Bokgoni bja go kgotsofatša. 12½–14½ meputso	<ul style="list-style-type: none"> - Tlhathollo ya sererwa ke ya magareng fela dintlha ga se tša šomišwa ka moka ka botlalo. - Dintlha tše dingwe tše dibotse di thekga sererwa. - Dikahlaahlo tše dingwe di a hlatselwa le ge bohlatse bo sa kgotsofatše. - Kwešišo ya motheo ya mohutangwalo le sengwalo. 	Bokgoni bja go kgotsofatša 5–5½ meputso	<ul style="list-style-type: none"> - Ponagalo ye nyenyane ya sebopego. - Taodišo e hloka sebopego sa maleba sa go elela ga dikgopolo le go logagana ga tšona. - Diphošwana tše mmalwa tša polelo, ka bontši segalo le setaele ke tša maleba. Tlhamo ya ditemana e nepagetše.
Khouto 3 40–49%	Bokgoni bja go lekanela. 10–12 meputso	<ul style="list-style-type: none"> - Ke tša mehleng kudu, maitekelo a go se kgotsofatše a go leka go araba dipotšišo. - Botebo bjo bonnyane bja kwešišo phetolong ya sererwa. - Dikahlaahlo ga di kgotsofatše ebile di fahlelwa gannyane go tšwa sengwalong. - Baithuti ga se ba kwešiša mohutangwalo le sengwalo ka botlalo. 	Bokgoni bja go lekanela 4–4½ meputso	<ul style="list-style-type: none"> - Sebopego se laetša boipeakanyetšo bja go fošagala. - Dikahlaahlo tša go se kwešišagale. - Ponagalo ya diphošo mo polelong. Segalo le setaele ga se di nepagale go ya le morero wa go ngwalela dithuto. - Tlhamo ya ditemana e fošagetše.
Khouto 2 30–39%	Bokgoni bja go išega. 7½–9½ meputso	<ul style="list-style-type: none"> - Kwešišo ya go fokola ya sererwa. - Dikarabo di a ipošeletša, nako ye nngwe di tšwele tseleng. - Dikahlaahlo ga se tša go tsenelela, tlhathollo e fošagetše/Dikahlaahlo ga di thekgwe go tšwa sengwalong. - Kwešišo ya go fokola ya mohutangwalo le sengwalo. 	Bokgoni bja go išega. meputso 3–3½	<ul style="list-style-type: none"> - Tšweletšo ya bošaedi le tlhokego ya peakanyo ya sebopego e palediša kelelo ya dikahlaahlo. - Diphošo tša polelo le setaele se se fošagetšego di dira mošomo wo go ba wo o sa atlegego. Segalo le setaele ga se tša lebana le morero wa dingwalo tša thuto. - Tlhamo ya ditemana e fošagetše.
Khouto 1 0–29%	Bokgoni bja go hlaelela. 0–7 meputso	<ul style="list-style-type: none"> - Go gongwe dikarabo di nyalelana le sererwa fela go boima go latela dikahlaahlo goba di tšwele tseleng ka bontši. - Maitekelo a go fokola ya go araba dipotšišo. Dintlha tše nnyane tša maleba ga se tša fahlelwa go tšwa go sengwalo. - Kwešišo ya go fokola ya mohutangwalo le sengwalo. 	Bokgoni bja go hlaelela 0–2½ meputso	<ul style="list-style-type: none"> - Go boima go lemoga hlogo ye go rerwago ka yona. - Ga go taetšo ya sebopego ye e beakantšwego goba ya go kwešišega. - Polelo e fošagetše, setaele le segalo ga se tša maleba. - Ga go ditemana tše di logaganego.